

РЯШКО ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,
кандидат юридичних наук, доцент*

ГАРАСИМІВ ОЛЕНА ІВАНІВНА

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Неефективність досудового розслідування в основному пов'язується з: недотриманням строків здійснення досудового розслідування, порушенням процесуального порядку проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій чи застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження, прийняттям незаконних і необґрунтованих процесуальних рішень, бездіяльністю слідчих органів досудового розслідування, необґрунтованим закриттям кримінальних проваджень, фальсифікацією доказів, використанням у кримінальних провадженнях доказів, які не відповідають вимогам належності, допустимості, достовірності тощо [1, с. 79].

Почнемо з того, що здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану передбачає суттєве збільшення процесуальних можливостей сторони обвинувачення та спрощення ряду процедур.

Так, у випадку відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань, прокурору та слідчому дозволено оформлювати рішення про початок досудового розслідування шляхом винесення відповідної постанови. Дані, зазначені у постанові, підлягають внесенню до ЄРДР за першої можливості.

В умовах воєнного стану збір доказів та оформлення процесуальних рішень здійснюються з дотриманням загальних норм та з обов'язковим використанням технічних засобів. Виключенням з цього правила є неможливість використання технічних засобів, яке, на наш погляд, має бути обґрунтованим у відповідних процесуальних документах.

Керівнику прокуратури представлено право обирати запобіжний захід у випадку відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею своїх повноважень. Зокрема, керівник прокуратури може самостійно обирати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб стосовно особи, яка підозрюється у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи. Рішення керівника прокуратури має передувати складання прокурором або слідчим, за погодженням прокурора, відповідного

клопотання. Рішення керівника прокурора про обрання запобіжного заходу має бути мотивованим та відповідати загальним нормам кримінального законодавства щодо обрання запобіжних заходів.

У першу чергу, специфіка правового регулювання здійснення кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів обумовлена тим, що разом із нормами, характерними, для регулювання правовідносин в умовах нормальної життєдіяльності, до нормативної компоненти правового регулювання включаються надзвичайні закони. Вони встановлюють не тільки специфічні засоби та механізми правового регулювання, але й мають свою специфіку щодо дії у просторі, часі та за колом осіб [2, с. 98].

Новим п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК передбачено правило, згідно з яким, у разі відсутності об'єктивної можливості звернутися до суду з обвинувальним актом, строк досудового розслідування в кримінальному провадженні зупиняється, і підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати.

Законодавець не прописав прямо необхідність прийняття постанови про зупинення досудового розслідування в цьому випадку. Однак, він встановив, що до зупинення досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою. Вжиття терміну «зупинення» нібито «натякає» на те, що має бути застосована процедура, аналогічна до зупинення досудового розслідування. Водночас, чи можна зупинити досудове розслідування, що є на стадії виконання вимог ст. 290 КПК – одне із важливих питань, що тут виникають. Так, на практиці в мирний час такі ситуації траплялися в разі оголошення в розшук підозрюваного на цій стадії (ст. 290 КПК).

Сама процедура зупинення досудового розслідування передбачена ст. 280 КПК, і винесення постанови слідчого або прокурора про зупинення досудового розслідування в такому випадку з посиланням на п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК – один із варіантів зупинення строку, якщо сторона захисту завершила ознайомлення за ст. 290 КПК, але прокурор не може об'єктивно звернутися до суду з обвинувальним актом до завершення строків досудового розслідування. В разі винесення такої постанови, після того, як обставини, що перешкоджали зверненню до суду з обвинувальним актом, перестали існувати, вочевидь має бути прийнято постанову про відновлення такого строку.

Загалом, як застосовуватиметься ця норма – покаже практика. Очевидно те, що пропуск строків звернення до суду з обвинувальним актом в умовах воєнного стану не тягнутиме за собою закриття кримінального провадження за п. 10 ч. 1 ст. 284 через закінчення строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру.

14 квітня 2022 року законодавцями в умовах воєнного стану внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України, які удосконалили основні моменти порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану (Закон України 2201-IX). Найбільш суттєві зміни стосуються дотримання строків у кримінальних прова-

дженнях та повноважень сторін кримінального процесу та взагалі можливості їх здійснення в умовах воєнного стану.

Так, новим законом визначено, що за відсутності об'єктивної можливості подальшого проведення досудового розслідування та його закінчення у вигляді направлення до суду з клопотанням або обвинувальним актом – строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється за вмотивованою постановою прокурора. Строк досудового розслідування відновляється за відсутності підстав для зупинення.

Крім того, за відсутності об'єктивної можливості виконання ряду окремих процесуальних дій у передбачені КПК України строки – такі процесуальні дії мають бути проведені у 15-денний термін після припинення чи скасування воєнного стану в країні.

Дозволяється затримання особи підозрюваної у вчиненні злочину службовою особою без ухвали слідчого судді та постанови керівника органу прокуратури на строк, що не перевищує двісті шістнадцять годин (9 діб). Після спливу 9 діб затримана особа повинна бути звільнена або доставлена до слідчого судді або керівника органу прокуратури для обрання запобіжного заходу.

Також, в разі неможливості продовження строку тримання під вартою цей строк продовжується автоматично, але не більше ніж на два місяці.

З метою зберегти у складних воєнних умовах право на захист осіб, відносно яких проводять слідчі дії, законодавці зобов'язали дізнавачів, слідчих та прокурорів в разі неможливості явки захисника – забезпечити його участь дистанційно за допомогою відео або аудіозв'язку, що є суттєвою допомогою для обох сторін провадження в проведенні слідчих дій.

Вищевказані зміни, які запроваджені в умовах воєнного стану Законом 2201-ІХ, не охоплюють звичайно всі проблеми, з якими кожного дня стикаються наразі сторони кримінального провадження, але вони суттєві і надають можливість в таких умовах дотримуватись норм в основних питаннях.

Відтак, згідно з Основним Законом України, лише під час воєнного або надзвичайного стану можуть бути встановлені загальні обмеження права на недоторканність житла чи іншого володіння особи, права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та права приватної власності. Водночас такі загальні обмеження мають бути чітко визначені у відповідному загальнодоступному юридичному акті, яким вводиться та затверджується відповідний правовий режим воєнного або надзвичайного стану [3, с. 109].

Список використаних джерел:

1. Актуальні питання сучасного кримінального провадження : навч.-метод. посібник [Електронне видання] / Л. І. Аркуша, Ю. П. Аленін, О. О. Торбас, В. К. Волошина, Л. М. Гуртієва, А. В. Мурзановська, В. А. Завтур,

М. М. Стоянов; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2021. 171 с. Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/16152>, <https://doi.org/10.32837/11300.16152>

2. Тетерятник Г.К. Окремі питання правового регулювання кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2020. № 48. С. 98–101.
3. Новожилов В. С. Завданнецентричне тлумачення кримінальних процесуальних норм як спосіб визначення цілеспрямованості та доцільності процесуальної діяльності на прикладі здійснення прокурором повноважень слідчого судді в районі проведення Операції об'єднаних сил. *Filosofs'ki ta metodologični problemi prava*. 2021. № 1 (21) Філософські та методологічні проблеми права. С. 105–125.

Ключові слова: провадження, досудове розслідування, воєнний стан, регулювання, процедура.

Key words: proceedings, pretrial investigation, martial law, regulation, procedure.

БЛИЗНЮК ІГОР ЛЕОНІДОВИЧ

*Державний науково-дослідний інститут МВС України,
головний науковий співробітник третього відділу
науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень
та проблем запобігання злочинності,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*

ОСНОВНІ ЗЛОВЖИВАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІН ТА ОБСЯГІВ КУПВЛІ/ПРОДАЖУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ У ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Запроваджена схема роботи ринку електроенергії в Україні згідно з новою моделлю з 1 липня 2019 р. [1] надала право виробникам електроенергії здійснювати реалізацію електричної енергії на підставі двосторонніх договорів, у яких ціна визначається сторонами та може значно відрізнятися від ринкової. Це створило ризики маніпуляцій з цінами, що негативно вплинуло на фінансовий стан великих виробників електричної енергії, а також на надходження акцизного податку з електроенергії до державного бюджету.

Відповідно до нових правил ринку електроенергії головна функція ДП «НАЕК «Енергоатом» полягає у виконанні покладених на нього урядом спеціальних обов'язків (ПСО). Відповідно до умов ПСО, «Енергоатом» здійснював продаж електричної енергії гарантованому покупцю (Державне підприємство (ДП) «Гарантований покупець») за двосторонніми договорами на електронних аукціонах за фіксованою (пільговою для населення) ціною. Це допомагало державі утримувати доступну